

Hrabětová, Irena

K problematice studia erbovních pověstí

In: *Genologické studie. II, K poctě profesora Franka Wollmana.*

Vyd. 1. Brno: Masarykova univerzita, 1993, pp. [269]-277

ISBN 8021008369

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/132323>

Access Date: 16. 02. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

K problematice studia erbovních pověstí

Irena Hrabětová (Brno)

Erbovní a genealogické pověsti byly ve středověku a novověku rozšířeny ve většině evropských zemí, avšak dosud jim nebyla věnována dostatečná pozornost. A pokud byla, pak byla většinou jednostranná – samostatně se jimi zabývali historikové, literární vědci a folkloristé. Vyplyvá to z charakteru pověsti, která jako zvláštní typ historického pramene je zároveň také určitou žánrovou formou a vzhledem k svému původu je rovněž folklórním útvarem. Postižení podstaty erbovní pověsti proto vyžaduje seznámit se s problematikou pověstí obecně a erbovní pověsti speciálně z pohledu těchto oborů. Teprve komplexní mezioborový přístup umožní hlubší analýzu látky a objektivnější výsledky studia.

Problematika spojená s pověstmi je velice široká a při pokusech zorientovat se v ní zjišťujeme, že i přes více než stoleté úsilí není ještě řada otázek vůbec vyjasněna. Objevily se různé názory a přístupy, často i zcela protichůdné, jak to vyplynulo z nejasnosti samého pojmu pověst, z různých forem a z odlišností souvisejících nejen s výskytem a místním charakterem, ale i z rozdílů mezi výchozími pozicemi badatelů. Pro širší těchto otázek lze zde podat přehled názorů jen velmi stručně, maximálně zjednodušeně a uvést jen výběr ze základní literatury.

Pověst jako jedna z forem lidové prózy byla v centru zájmu dávno, ale její vědecké zkoumání zůstalo za jinými folklórními žánry pozadu. Z epiky převažoval zájem o pohádku, hrdinský epos, exemplum a baladu. Někdy byla pověst sledována současně s pohádkou a její žánrové vymezení vychází dnes právě z kontrastu k ní. Zdůrazňuje se vztah vyprávěčů a posluchačů k obsahu vyprávění, totiž, že pověsti na rozdíl od pohádek byly chápány jako věrohodné zprávy.¹ Na rozdíl od pohádky nemusí být pověst vždy rozvinutým vyprávěním - často se udržuje pouze jako vědění, jako paměť o minulé události či význačném místě apod. Pověsti se tedy udržují v tradici někdy jen jako potenciální vyprávění a skutečným vyprávěním se stávají tehdy, když pro to vystanou aktuální podněty; a i pak

1 Viz Lidová kultura, Praha 1968, 269 – 277, 591 – 592, 615; Leščák, M., Sirovátka, O.: Folklor a folkloristika. Bratislava 1982, 180, 190, 192. Tam další literatura.

mohou být jen ráz lakonické zprávy, stručného sdělení, jednověté reminiscence. Počest tak „je pouze virtuálním vypravěčským uměním, estetická funkce je v ní sekundární, převládají v ní funkce jiné, hlavně poznávací a zpravodajská“.²

Právě z tohoto charakteristického znaku pověstí vyplynul zájem o pověsti u středověkých a renesančních dějepisců. Využili funkce pověstí jako povědomí o historických událostech či osobách a ve svých pojednáních je mnohdy rozvinuli – tedy rozvinuli jejich latentní epičnost.³ Protože z charakteru pověstí plynula zároveň nepřesnost uchování povědomí, staly se tyto pověstivé prvky nejdříve terčem kritiky novodobých historiků. Právě proto, že se hlubším studiem pověstí – ovšem z vlastního hlediska – jako první začali zabývat historikové, dostalo se hledisko historičnosti a věrohodnosti do starších definic, které jsou zčásti dosud přijímány. Pověst je považována za vyprávění týkající se osoby, místa, předmětu nebo události, obvykle spojené se skutečným nebo domnělým historickým faktem a situované v určitém místě, šířící se ústně nebo písemně.⁴

Naproti tomu badatelé, kteří přicházeli do styku s lidovou kulturou jako celkem, mytologové, kulturní historici, etnografové, zastávali hledisko širší. Folkloristika tedy dnes i pověsti vymezené starší definicí považuje pouze za jeden z mnoha druhů – pověst historickou. Vedle toho se rozlišují pověsti místní, etymologické, etiologické, legendární, erbovní a rodové (genealogické), pověsti o lidech a v některých geografických okruzích se k nim počítají i pověsti lémonické, jež se u nás označují jako pověrečné povídky.⁵ Uznává se však, že striktní dělení není možné,

2 Čistov, K. V.: *Russkije narodnyje sociál'no-utopičeskije legendy*. Moskva 1967, 234; Leščák, M., Sirovátka, O.: op. cit., 18.

3 Leščák, M., Sirovátka, O.: op. cit., 181 – 183; Kolár, J.: *K podobám epičnosti v Hájkově kronice*. In: *Literárněvědné studie*, Brno 1972, 65 – 71.

4 Kapeluš, H.: *Podanie*. In: *Literatura polska, Przewodnik encyklopedyczny*, Warszawa 1984, 183; Klímová, D.: *Príprava katalogu českých pověstních žánrů*. *Slovenský národopis* 11, 1963, 443; Sotolova, V. K.: *Russkije istoričeskije predanija*. Moskva 1970, 248n, 285n. *Srov. definic. pověstí v Riegrově slovníku naučném*, 6, 447.

5 Klímová, D.: op. cit., 444; Leščák, M., Sirovátka, O.: op. cit., 186; obdobně chápou pověst badatelé polští a sovětsí, viz *Słownik Folkloru Polskiego, Podanie*, Warszawa 1965, nebo *Literaturnyj enciklopedičeskij slovar'*, *Predanije*, Moskva 1987; širší chápání pověstí např. Riehrich, L.: Sage. Stuttgart 1966, 14n. Dobrý přehled vývoje chápání pověstí viz Hájduk-Nijkawska, J.: *Temat śpiącego wojska w folklorze polskim. Próba typologii*. Opole 1980.

protože stejně jako u jiných žánrů se v pověstech uplatňuje synkretismus vlastní folklóru všeobecně.

Zatímco se historikové většinou o pověst a její studium přestali zajímat, protože pro ně byla otázka vyřízena tím, že pověst nebyla považována za věrohodný historický pramen, badání o pověstech pokračovalo v jiných oborech. Dlouhou tradici má výzkum literárněvědný. Při studiu starých památek, z nutnosti řešit problémy vztahů mezi literaturou a folklórem, vznikla komparatistická metoda. Poznání rozmanitých shod v látkách a motivech vedlo dále ke zkoumání příčin, tj. proč a jak tyto shody vznikly; z různých teorií jsou nejvýznamnější migrační a typologická. Obě koncepce se střetávaly v základní otázce, kterou je původ přibuzností a shod. Zatímco první se snažila najít praforny, z nichž se vyvíjely další varianty, druhá razila teorii polygeneze. Nejnověji, zvláště u sovětských badatelů, kteří zkoumají různé folklórní druhy ve vzájemné souvislosti, se zdůrazňuje určující úloha analogické historické a sociální situace. Studium literárních i ústních pramenů vedlo také k hlubšímu studiu obecných principů slovesné formy, autonomní logiky motivické výstavby, stylistických tendencí apod.; významné jsou zejména strukturalisticky zaměřené práce.⁶

Šíře problematiky a rozvoj metod vedly ke vzniku folkloristiky, která se oddělila na jedné straně od literární vědy a na druhé od etnografie. Stala se samostatným oborem zkoumajícím komplexně ústní literaturu v návaznosti na jiné folklórní žánry a formy, chápané jako součást kultury. Současná folkloristika navazuje tedy na podněty z různých vědeckých oborů, jako jsou kulturní antropologie a etnologie, dějiny kultury nebo jazykověda, a uplatňuje se v ní široké spektrum názorů a koncepcí. Od původního pojetí folklóru jako tradiční kultury venkovského lidu přešla k širšímu chápání, které zahrnuje i projevy jiných tříd, vrstev a skupin a studuje i jejich současné projevy. Zkoumá také principy komunikace a jejich sociologické aspekty.⁷

Bádání o pověstech probíhalo ve folkloristice v souvislosti s nastí-
něným vývojem. Po ukončení katalogizace pohádek se na základě získá-

6 Přehled názorů a literatury viz Sirovátka, O.: Česká lidová slovesnost a její mezinárodní vztahy, Praha 1967, 3 – 18; Leščák, M., Sirovátka, O.: op. cit., 20 – 89; Krawczyk-Wasilewska, V.: Wspólczesna wiedza o folklorze, Warszawa 1986, 87 – 104.

7 Viz Leščák, M., Sirovátka, O.: op. cit., 69 – 71, 75 – 82; Krawczyk-Wasilewska, V.: op. cit., 10 – 11, 18, 21 – 22.

ných zkušeností přistoupilo k přípravám vydávání katalogu pověstových motivů. Podnítilo to vydávání regionálních sbírek pověstí, monografické studie o jednotlivých okruzích a typech pověstí i řešení teoretických otázek. Ústředním tématem je hledání vhodného způsobu katalogizace, protože v pověstech se mnohem silněji projevuje vliv daného kulturního prostředí i jejich složitější struktura, typy a motivy.⁸ Nadále však přetrvává nejednotnost v názorech a metodách. Někteří badatelé srovnávají pověsti z ústní tradice s látkami zachycenými ve starší literatuře, jiní vidí v pověstech, stejně jako v pohádkách, pozůstatky starých mýtů, další hájí autonomnost pověstí a chápe je jako projev určitého etnického celku; nanejvýš připouštějí možnost přejímání a migrace. Vidí v nich přežitky z dob velmi dávných a spolu s filology i možnost studia vývoje etnik. U národů, které nemají starší literaturu, se pověsti pokládají za odraz velmi starých poměrů a událostí, i když tyto pověsti jsou známé z doby poměrně nedávné (19. a 20. století).⁹ Tento názor se potom přenáší i tam, kde starší literatura existuje – badatelé totiž zjišťují obdobné prvky i v těchto památkách.

Schůdnou cestu zde nalézá i část historiků, kteří však v pověstech již nehledají konkrétní historické události, ale odraz myšlení, názorů, citů a přístupů, jež zahrnují pod pojem mentality, a odraz vztahu k historické skutečnosti, tedy historické povědomí jednotlivých vrstev společnosti.¹⁰ Podnětné jsou zvláště semiologicky zaměřené práce a nový zájem vyvo-

-
- 8 Viz Klímová, D.: op. cit.; Gašparíková, V.: K problematice interetnického katalogu prozaických podání. *Slovenský národopis* 14, 1966, 457 – 464; Azbielev, S. N.: *Problemy meždunarodnoj sistematizacii predanij i legend. Russkij fol'klor* 10, 1966; Sirovátka, O.: *Zur Morphologie der Sage und Sagenkatalogisierung. Acta Ethnographica* 13, Budapest 1964, 99 – 106; tamtéž další příspěvky k tématu.
- 9 Z obsáhlé produkce např. Sokolova, V. K.: *Russkije istoričeskije predanija*, op. cit.; *Sb. Problemy folkloru. Moskva 1975*; Žirmunskij, V. N.: *Narodnyj geroičeskij epos, Leningrad 1972*; *Sb. Etničeskaja istorija i fol'klor, Moskva 1977*; Steblin-Kamenskij, M. I.: *Mýtus a jeho svět, Praha 1984*; Powierski, J.: *O folklorze jako o źródle do badań nad historią etniczną. Studia źródłoznawcze* 24, 1979, 187 – 192; Dorson, R. M.: *Tradycja ustna i historia pisana. Pol. překlad In: Teoria kultury. Folklor a kultura. Katowice 1978*, 210 – 225; Röhrich, L.: *Erzählungen des Späten Mittelalters und ihr Weiter Leben in Literatur und Volksdichtung bis zur Gegenwart. Bern-Munich 1962 – 1967*.
- 10 Např. Steblin-Kamenskij, M. I.: *Svět islandských ság. Praha 1985*; Gurevič, A. J.: *Kategorie středověké kultury. Praha 1978*; Banaszkievicz, J.: *Podanie o Piaście i Popielu. Studium porównawcze nad wczesnośredniowiecznymi tradycjami dynastycznymi. Warszawa 1986*; Čornej, P.: *Tajemství českých kronik. Praha 1987*.

lávají také mytologické koncepce, jež byly striktně odmítány zejména pozitivistickými badateli.

České zkoumání folklóru sledovalo v podstatě také naznačené směry a v mnoha oblastech k nim významně přispělo. V poslední době se však naše folkloristika výrazně zaměřila na současný folklór.¹¹

Erbovní pověst je celkem obecně uznávána za zvláštní druh. Zcela stručně ji lze charakterizovat jako vyprávění, které líčí vznik určitého erbu.¹² Na rozdíl od jiných druhů pověstí je poměrně mladá — mohla se vyvinout až tehdy, když se rozšířily erby, a ty jsou záležitostí teprve středověká. Erby se objevují na počátku 12. století a jejich vznik se pojí s dobou křížových výprav. Erb byl zprvu rozpoznávacím znamením bojovníka; býval umístěn na praporcích, helmách, štítech a pokrývce koně. Postupem doby rytířský erb ztrácel svou původní funkci a jeho význam vojenský byl zatlačován právním. Stal se obecným znamením označujícím fyzickou nebo právní osobu, byl znakem rodové, právní či společenské privilegovanosti. Užívání erbu opravňovalo vžitě nebo udělené právo a nebylo možné, aby si někdo přivlastnil cizí erb. Prosadila se zásada, že erby může udělovat či měnit pouze panovník. Erb se stal symbolem a jazykem jeho komunikátu byla symbolika obsažená v erbovním znamení i barvě.¹³

V době, kdy erby již byly zavedenou záležitostí, nevěděli již příslušníci jednotlivých rodů, proč a za jakých okolností získal či přijal jejich předek to či ono erbovní znamení. Ve snaze znak vysvětlit a současně zdůraznit starobylost rodu a význačné činy předků začaly vznikat erbovní pověsti. Přitom nelze vyloučit, že nejstarší erbovní pověsti mohou obsahovat i zprávy o skutečné události. V souhrnu erbovních pověstí však jde o věc dost výjimečnou. Ve většině případů zde pracovala fantazie, která vycházela ze zcela konkrétního erbovního znamení nebo z názvu erbu.

Náměty erbovních pověstí jsou velmi pestré a různý je také způsob jejich zpracování. Vedle zcela stručných informací se vyskytují i rozvinutá vyprávění. Některé pověsti jsou zcela obecným vysvětlením vzniku

-
- 11 Přehled starší produkce v Lidová kultura, op. cit., novější Leščák, M., Sirovátka, O.: op. cit.
 - 12 Uspokojivá definice dosud neexistuje. V Polsku najdeme stručná pojednání v literárních slovnících a encyklopediích, např. v Glowiński, M. a kol.: Słownik terminów literackich. Wrocław 1982, 249.
 - 13 Viz Krejčíková, J., Krejčík, T.: Základy heraldiky, genealogie a sfragistiky. Praha 1987, 17n; Szymański, J.: Nauki pomocnicze historii. Warszawa 1983, 663 n.

erbu, jiné jsou konkrétně místně i časově zařazeny, vážou se k určitým událostem historickým, a další představují dokonce drobnou novelu. Teoretické uchopení erbovní pověsti jako žánrové formy dosud postrádáme. V nové době totiž erbovní pověsti přestaly být za změněné politické situace produktivním typem, v lidovém prostředí se vzhledem ke své vázanosti na vyšší vrstvy uplatnily jen omezeně, a tak se jí zatím pozornosti příliš nedostalo. Studovány byly jen některé látky, pokud se uplatnily ve starší literatuře nebo ve folklóru. Mezi tyto výjimky patří látka o Meluzíně, jejíž studium má dlouhou tradici v mezinárodním kontextu a zvláště ve Francii.¹⁴

V naší folkloristice se i přes slibné začátky v minulém století zájem o erbovní a genealogické pověsti příliš neprojevil, protože u nás ve folklóru nejsou nijak výrazně zastoupeny.¹⁵ Avšak ve starší české literatuře existují poměrně četné doklady, že tyto pověsti představovaly významnou složku společenského vědomí. Pro oboje byla erbovní pověstí věnována pozornost v souvislosti s kronikami a některými dalšími skladbami, především s kronikou tak řeč. Dalimila a kronikou Hájkovou; vzhledem k tomu, že se toto studium omezilo pouze na zmíněná díla a nebyly hledány další souvislosti, nepřineslo mnoho nového.¹⁶ Nejvíce pozornosti se dostalo pověstí o Štylfrídovi a Bruncvíkovi. Po jejich prozkoumání z hlediska funkce v lidové literatuře byla studována i jejich struktura a tak byl již naznačen směr, kterým bude nutno postupovat i při bádání o jiných pověstech.¹⁷

-
- 14 Završení bádání, cenné i po metodické stránce, představuje studie: Le Goff, J., Le Roy Ladurie, J. E.: *Mélusine maternelle et défricheuse*. *Annales ESC* 26, 1971, 587 – 622.
- 15 K nejvýznamnějším patří: Erbovní pověsti české i moravské. *Lumír* 3, 1853; Menčík, F.: *České pověsti erbovní*. *Světozor* 22, 1888; Sedláček, A.: *Sbírka pověstí historických*. Praha 1894, 1972.
- 16 Základní práce uvedeny v edici *Nejstarší česká rýmovaná kronika tak řečeného Dalimila*. Praha 1958; z novějších je významná studie A. Gordziejewského, *Heraldyczna symbolika literacka średniowiecznej kroniki czeskiej tzw. Dalimila*. *Pamiętnik slowiński* 31, 1981, 63 – 82. O literatuře k Hájkově kronice jsou připojeny informace ve výběru J. Kolára, *Václav Hájek z Libočan, Kronika česká*. Praha 1981; tento autor věnoval kronice řadu studií.
- 17 Viz Kolár, J.: *Jiráskův Horymír a Bruncvík a jejich předlohy*. *Česká literatura* 28, 1980, 580 – 595; Mirvaldová, H.: *Povídka o Bruncvíkovi z hlediska folklorní pohádky*. *Česká literatura* 28, 1980, 146 – 154; Kolár, J.: *Česká zábavná próza 16. století a knížky lidového čtení*. Praha 1960.

Obdobná situace ve studiu erbovních pověstí je také v historických vědách. Pojednání o erbovních pověstech se objevila hlavně v pracích zabývajících se vývojem zemských, státních a městských znaků nebo genealogických tradic.¹⁸ Heraldika a genealogie po starších pokusech o studium pověstí, když došla k negativním závěrům o jejich vypovídací hodnotě, vidí nyní další možnosti v užití metod semiotiky a folkloristiky.¹⁹

Ve středoevropském prostoru nelze při studiu erbovních pověstí pominout dílo Bartoloměje Paprockého z Hlohol. Již prvé pokusy o soustředění a studium erbovních pověstí u nás musely přihlédnout k jeho záznamům.²⁰ Výsledkem byl poznatek, že Paprocký mohl u nás zachytit jen málo erbovních pověstí, většinu jich převzal z Polska anebo sám vymyslel. Přesný obraz o rozsahu pověstní tradice a Paprockého zpracování dosud chybí.²¹ Ztěžuje to hlubší studium erbovních pověstí nejen ve starší literatuře, ale i v literatuře nové doby.²²

Mnohem větší pozornost erbovním pověstem byla věnována v Polsku, což je zřejmě s velkou tradicí těchto pověstí. Erbovní a genealogické tradice byly zde sepisovány již před Paprockým. Za zmínku stojí dílo *Insignia seu Clenodia Regni Poloniae* z 15. století, které moderní bádání připisuje kronikáři Janu Długoszovi.²³ Ze 17. a 18. století pochází pak řada erbovníků (*Herbarzů*).²⁴ Erbovní pověst je zde typickou součástí tzv. „sarmatské“ kultury. Zůstala však živá až do nejnovější doby a stala se podkladem i pro díla moderní literatury. Není proto divu, že právě v Polsku byla již roku 1864 sepsána J. L. Kraszewským studie věnovaná čistě erbovním a genealogickým tradicím. Kraszewski upozornil, že erbovní pověsti jsou součástí národního písemnictví a že jsou obdobně jako

18 Např. Petráň, J.: *Český znak*. Praha 1970 aj.; Skutil, J.: *Genealogické tradice šlechty v předhusitských Čechách*. *Folia historica bohemia* 4, 1982, 233 – 260.

19 Krejčíková, J., Krejčík, T.: *Základy heraldiky*, op. cit. 214; Gall, F.: *Österreichische Wappenkunde*. Wien-Köln 1977, 417 – 421; Kuczyński, S. K.: *Niektóre zagadnienia symboliki heraldycznej na tle funkcjonowania herbu jako znaku*. *Problemy nauk pomocniczych* 2, Katowice 1973, 2f – 43; Palivec, V.: *Heraldická symbolika*. Praha 1978.

20 Viz pozn. 15.

21 Viz Hrabětová, I.: *Erbovní pověsti v českých spisech B. Paprockého*. *Kand. práce na FF UJEP, Brno* 1988.

22 Kolár, J.: *Jiráskův Horymír*, op. cit. 593.

23 *Klejnoty Długoszowe*. Vyd. M. Friedberg, Kraków 1931.

24 Okolski, S.: *Orbis Polonus*. Kraków 1641 – 1645; Potocki, W.: *Poczet herbów*. Kraków 1696; Niesiecki, K.: *Korona Polska*. Kraków 1728 – 1744 aj.

jiná folklórní díla tvorbou mas z velké části negramotných. V mnohém předjal moderní zkoumání: upozornil na migraci látek při současném jejich svébytném zpracování určitým prostředím i na to, že procházely jistým vývojem. Pro nás je dílo Kraszewského významné tím, že ovlivnilo i naše bádání o pověstech v 19. století.²⁵ Poměrně nedávno byla řada erbovních pověstí zachycena v *Słowniku folkloru polskiego* a bylo jim věnováno i souhrnné heslo jako svébytné žánrové formě; v něm však autor musel konstatovat, že moderním způsobem nebyly ještě zpracovány.²⁶ O takové zpracování se snažili M. Cetwinski a M. Derwich v nedávno vyšlé knize, jež je věnována čistě erbovním pověstem. Pokusili se ukázat, jak se v bohatém materiálu polských pověstí odrážejí staré slovanské i jiné mýty. Tyto své vývoody však zakládali na textech z poměrně pozdní doby a vůbec se nezabývali otázkou, odkud byly tyto pověsti převzaty a dospěli tak někdy ke zcela nemožným závěrům.²⁷

Právě tento příklad, stejně jako francouzské práce o Meluzině, které navázaly na široké studium v evropských zemích, ukazuje, že teoretickému zkoumání musí předcházet důkladný rozbor jednotlivých pověstí.

Přestože erbovní pověsti nejsou podstatnou složkou folklóru v jeho tradičním chápání, stojí za to zabývat se jimi jako projevem historického folklóru. Ve své podstatě představují především folklór šlechty, uplatnily se však i v městském prostředí a jejich prvky jsou obecně folklórní záležitostmi, a to jak po stránce formální, tak i po stránce obsahové. Navíc právě tyto pověsti mohou upozornit na to, jakými cestami některé látky a motivy do folklóru pronikaly. Výskyt erbovních pověstí v kronikách a historiografických dílech starší doby, ale i v té části literatury, kterou bychom podle dnešních měřítek zařadili spíše k beletrii, je zároveň svědectvím o tom, jaký význam jim tehdejší společnost přikládala. Poznání erbovních pověstí může tedy napomoci k ozřejmění tvůrčích postupů autorů starších literárních děl. Tyto postupy však ani literární věda, ani historie nemohla svými metodami postihnout; zůstává zde místo pro

25 Kraszewski, I. J.: *Poezja szlachecka. Legendy herbowe*. In: *Gawędy o literaturze i sztuce*. Lwów 1867, 253 – 239. K tomu moje stať J. I. Kraszewski a historická pověst. In: *Z česko-polských jazykových a literárních styků*, Praha 1988, 85 – 94.

26 Stankiewicz, E.: *Legendy herbowe*, op. cit. 201.

27 Cetwinski, M., Derwich, M.: *Herby i Legendy. Dawne mity*. Wrocław 1987. K tomu viz moje recenze v: *Národopisné aktuality* 27, 1990, 62 – 63.

uplatnění metod folkloristiky.²⁸ Ukazuje se, že názory na pověst, k nimž v současné době folkloristika dospěla, se sblíží s postojem historiků.²⁹ Poznání zákonitostí, které se v žánrové formě pověsti projevují, umožní využít pověsti jako historického pramene v moderním smyslu a může napomoci i při osvětlování funkce pověsti jako stavebního prvku ve starší literatuře.

Vzhledem k tomu, že se erbovní pověsti v naší starší české literatuře vyskytují poměrně často, existují rovněž značné možnosti shromáždit dosti významný pramenný fond k jejich poznání. Sebrání pověstí z různých dobov umožní zjistit obsah i různé formy pověstí u jednotlivých autorů, postihnout vývoj pověstí, změny v jejich ideové podstatě a funkci a také změny v přístupu k pověsem během historického vývoje společnosti.

Zur Problematik des Studiums von Wappensagen

Die Wappensagen, die im Mittelalter und in der Neuzeit in den meisten europäischen Ländern verbreitet waren, sind bisher in nicht ausreichendem Maß erforscht worden. In Anbetracht ihres Charakters als historische Quelle und ebenfalls literarisches und folkloristisches Gebilde waren sie Gegenstand von Untersuchungen in verschiedenen Disziplinen; man ist jedoch bislang zu keinen befriedigenden Ergebnissen gelangt. Erst ein komplexes, interdisziplinäres Herantreten an diese Problematik kann zu einer tiefgreifenderen Analyse des Stoffes und zu objektiveren Schlußfolgerungen führen. Im Beitrag wird eine kurze Übersicht der bisherigen Ansichten über die Sage wiedergegeben, die Verfasserin charakterisiert die Wappensage als besondere Sagenart und skizziert eine methodische Vorgehensweise, die notwendig wäre, um die Gesetzmäßigkeiten dieser Gattungsform ergründen zu können. Ergebnis dieses neuen Studiums sollte eine Klärung der Entwicklung dieser Sagen sowie der Veränderungen in ihrer ideologischen Grundlage und der Funktion im älteren Schrifttum, also auch der Veränderungen in der Gesellschaft sein. Dies würde auch ihre Ausnutzung als historische Quelle im modernen Sinn ermöglichen.

28 Viz citovaná práce H. Mirvaldové.

29 Svědčí o tom např. stať O. Sirovátky, *Dějiny a lidové podání. Slovenský národopis* 19, 1971, 534 – 546.

